

Při bližším popisu jednotlivých pasionálních článků a jejich žánrové struktury Zajíčková zjišťuje zajímavý jev: rozpoznávání žánrové charakteristiky často komplikuje divergence mezi intencí autorovou a rubrikátorovou, který články nejednou charakterizuje jinak, než byly původně autorem zamýšleny. To pravděpodobně ukazuje, že bylo článků využíváno k různým účelům, čímž se i potvrzuje celkový ráz díla coby kazatelské příručky. A je to logické, neboť i *Zlatou legendu* její autor jako příručku pro kazatele bez pochyb zamýšlel.

Český text se ale od své předlohy v mnohém odlišuje. Podle zjištění V. Zajíčkové jde především o textové abreviace, které jsou ve většině případů záměrné a funkční. Objevují se však i abreviace nezáměrné, způsobené nejspíše nepozorností. Dalšími rysy českého převodu jsou výrazná „romancizace“ a laicizace, z nichž se dá usuzovat na zamýšleného adresáta. Svoji roli pro vytvoření překladu také mohla hrát údajná pobídka od Karla IV.

Další zjištění, které si zaslouží zmínku, je vztah Pasionálu k dílu *Život Krista Pána* (ŽKP). Na základě literárněvědné analýzy a mj. i žánrového rozboru dochází Zajíčková – na rozdíl od editora ŽKP Martina Stluky – k názoru, že oba texty byly psány ve stejné době, nebo že je pasionálový text dokonce starší. V rámci porovnávání textů SP a ŽKP jsou brány v úvahu ještě možné předlohy, tj. *Zlatá legenda* a *Rozjímání o Kristově životě*. Z hlediska funkce se jeví texty následovně: *Zlatá legenda* – poučení, zábava; *Rozjímání* – poučení, rozjímání; SP – poučení, zábava, prvky rozjímání; ŽKP – poučení, rozjímání. SP a ŽKP jsou výběrem textů (některé pasáže jsou shodné) a překladem do vernakulárního jazyka vhodné a nejspíše i určené také pro laiky. Vzhledem k době vzniku šlo pravděpodobně o publikum z dvorského prostředí.

Na základě všech provedených analýz a s odkazy k některým tezím Jaroslava Kolára dochází V. Zajíčková k závěru, že SP jakožto kazatelská příručka je sestaven z článků uzpůsobených tak, aby mohly být snadno přenositelné, popř. i samostatně využitelné při kázání či k jiným účelům, např. coby doplňky pro texty jako ŽKP apod. Funkční vymezení SP je primárně didaktické, ale nabízí i prvky zábavy. Z hlediska žánrové struktury se v něm vyskytují autonomní žánry přesahující oblast hagiografie. Jsou to *vita*, *passio*, hagiografická romance a apoštolský román obohacené o *miracula* a *visiones*. Abreviace původních textů ze *Zlaté legendy* vede k beletrizaci a podobnost se světskou romancí napomáhá laicizaci celého souboru. Za recipienty

můžeme považovat svatojiřské řeholnice (s nižším vzděláním a nevládnoucí latinou), kněze (zvl. méně zdatné v latině) a aristokracii (pro ně má být napomenutím i zábavou). SP je tedy dílo polyfunkční a nelze ho obsahově, formálně ani funkčně snadno zařadit.

Dobrý dojem z knihy nepatrně kazí častější překlepy (kromě těch běžnějších např. chybná lokalizace Dionysia „z Aeropagu“ místo správného „z Areopagu“) a nesystémové prvky v transkripci staročeského textu, např. některé projevy zvratné jotace jako „-ie“ v dativu a lokálu singuláru neutra. Za úvahu stojí také zacházení s tradičními latinskými termíny (některé jsou skloňovány, některé nikoli, jen výjimečně je výraz nahrazen českým ekvivalentem) a především pravopis slova „passionál“. Autorka ho sice obhájí snahou ukázat souvztažnost s latinským výrazem *passio*, ale i s odhlédnutím od faktu, že je tato souvislost sama o sobě dostatečně zřejmá, bylo by lepší rozhodnout se na pozadí současných pravidel českého pravopisu buď pro latinizující variantu „passional“, nebo pro systémově vhodnější „pasionál“.

Bez ohledu na tyto drobnější nedostatky představuje kniha hodnotný příspěvek jak ke studiu této významné staročeské památky, tak k obrazu žánrové struktury české pozdně středověké hagiografie obecně.

MAREK JANOSIK-BIELSKI

### Radek FUKALA, *Velká válka s křižáky 1409–1411. Světla a stíny grunvaldského vítězství*, Epoque, Praha 2011

248 s., ISBN 978-80-7425-114-6

Chronologické těžiště ediční řady *Polozapomenuté války*, zaměřené na příznivce vojenské historie z řad laické veřejnosti, dosud leželo především v oblasti novějších dějin. První svazek věnovaný středověku představuje kniha Radka Fukaly o táhlém sporu mezi polsko-litevskou unií a řádovým státem, který po dlouhou dobu ovlivňoval dějiny celé střední Evropy, a jeho vyvrcholení v bitvě u Grunwaldu 15. července 1410.

Po úvodním představení osobnosti krále Vladislava Jagielly následuje popis politické situace v Polském království v době těsně předcházející vzniku unie s Litvou. Značný prostor je věnován právě dějinám tohoto státního útvaru, které autor sleduje od první zmínky o Litvě v písemných pramenech až po vládu dynastie Gedyminovců, tedy rodu, z něhož pocházel i sám Jagiella.

Všimá si přitom nejen politických událostí, ale i hospodářského života země a náboženských představ starých Litevců.

Kapitola *Křížáci* uvádí na scénu druhou stranu konfliktu – řád německých rytířů. Líčení řádových dějin začíná u špitálu pro německy mluvící poutníky a rytíře ve Svaté zemi a přes uherské intermezzo a příchod do Prus pokračuje až k vybudování vlastního silného státu v Pobaltí. Výkladová linie se poté od popisování bitev a diplomatických úspěchů obrací ke každodennímu životu za zdmi řádových domů. Tato část knihy může díky velkému množství černobílých fotografií hradů řádu německých rytířů a uvedeným zajímavostem sloužit i jako netradiční turistický průvodce Pobaltím.

Oddíl *Velká vojna* se už zabývá eskalací konfliktu mezi řádem a polsko-litevskou unií. Sleduje první vzájemná válečná střetnutí v roce 1409, následující neúspěšné pokusy vyřešit spory diplomatickou cestou a zahájení válečných příprav. Autor popisuje postup vojsk Vladislava Jagielly i jím zvolenou taktiku a snaží se přitom vyvrátit některé zažitě představy spojené s grunwaldskou bitvou, které v historickém povědomí zakořenily díky spisovateli Henryku Sienkiewiczovi a filmovému režisérovi Alexandru Fordovi. Následuje dramatické a podrobné vylíčení bitvy, během něž autor často nechává prostřednictvím překladů úryvků jeho kroniky hovořit krakovského kanovníka Jana Długosze. Sled válečných operací uzavírá bitva u Koronowa.

Další vývoj polsko-řádových vztahů stručně nastiňuje kapitola *Na cestě k sekularizaci Pruska*. Začíná vyjednáním prvního toruňského míru a následně přenáší bojiště z bitevních polí na kazatelny a do univerzitního prostředí, především pak na půdu kostnického koncilu. Líčení dalších vojenských střetnutí doplňuje obraz rozkladu řádového státu a vše uzavírá roku 1525 lenní hold, který poslední velmistr Albrecht, už jako světský kníže, složil polskému králi Zikmundovi Starému. Závěr knihy nahrazuje krátké shrnutí mýtů, které se kolem bitvy u Grunvaldu vytvořily v polském, německém a litevském prostředí, a zhodnocení, jak se na formování národní historické paměti podílela umělecká díla.

Knihu uzavírá chronologický přehled, stručná bibliografie základních prací k tématu, soupis panovníků dynastie Gedyminasovců a velmistřů německých rytířů, diagram řádové struktury a Jagiellovy královské rady, slovníček zeměpisných názvů a výčet řádových korouhví, které polská strana ukořistila v grunwaldské bitvě (barevná vyobrazení korouhví zaplnila zadní

předsádku). Určitou výtku lze vznést k bibliografii, kde některé novější tituly chybějí – zejména práce věnované špionáži z pera Sławomira Jóźwiaka či Adama Szwedya.

Radek Fukala načrtl obraz střetávání se vojsk polských panovníků a rytířů v bílých pláštích s mnoha exkurzy do každodennosti řádu i středověké Litvy. Trochu více pozornosti se mohlo dostat řádovým i polským vyzvědačům nebo úloze vyzdvihování rytířství jako jedné z obranných strategií polské diplomacie proti řádové propagandě, pro niž Dariusz Piwowarzczyk zavedl termín „turnajová diplomacie“.

HANA MIKETOVÁ

*Husité. Na cestě za poznáním husitského středověku. Slova – obrazy – věci*, ed. Zdeněk VYBÍRAL, Husitské muzeum v Táboře, Tábor 2011

207 s., ISBN 978-80-87516-00-3

Anotovanou publikaci z dílny Husitského muzea v Táboře můžeme považovat za jednu z předzvěstí vzrůstajícího zájmu o husitskou tematiku, jenž souvisí s blížícím se výročím kostnického koncilu, upálení Jana Husa a o několik let později i založení Tábora v roce 1420. Tak to alespoň stojí v krátkém úvodním textu starosty města Jiřího Fišera. To je bohužel jediné úvodní slovo, které v knize nalezneme, a jež přirozeně jinak nemluví ani o koncepci knihy, jejím charakteru, zázemí, časovém vymezení, ani o zamýšleném publiku. Skutečnost, že se jedná o katalog stejnojmenné výstavy, kterou uspořádalo tábořské muzeum, není zmíněna ani v názvu. Čtenář, když otevře tuto na první pohled nákladnou, dvojjazyčnou publikaci (všechny studie jsou zrcadlově přeloženy do angličtiny), tedy nutně tápe. Probírá se studiem, které mapují vybrané problémy a různé aspekty husitské materie v rozmezí 700 let, nedostává se mu ale vodítka, jež by napovědělo, jaká jednotlivá myšlenka stála za výběrem témat, časovým vymezením, jaké poselství a komu chce kniha předat. Ačkoli za časovým určením „dlouhého husitství“, končího bitvou na Bílé hoře, lze vidět koncepci Roberta Kalivody, ani jeden z autorů se k tomu rozpětí ani ke Kalivodovi explicitně nehlásí a nevyjadřuje. Husitství je v publikaci prezentováno textem i obrazem; první část naplňují studie k vybraným problémům husitské epochy, druhou pak obrazová dokumentace.